

PSICHOTRONIKA 2007

Psytechnologijos, 2017 -- Darius Mockus

Pirmas tomas

Turinys

trečias mėnuo.....	2
Novus Ordo Mundi	2
penktas mėnuo.....	4
Kas yra HAARP?	4
penktas mėnuo.....	6
Vieša paslaptis	6
šeštasis mėnuo.....	8
Minčių skaitymas	8
septintasis mėnuo.....	10
Mąstymai apie laisvę	10
Įžanga	10
Laisvė ir žmogaus sandara	10
Laisvės sąvoka.....	10
Introjekcijos idėja.....	11
Trys sąmonės atributai	12
Laisvė ir valia	14
Pasirinkimo laisvė	15
aštuntasis mėnuo.....	17
Determinizmas	17
Determinizmo rūšys	17
Vidinis determinizmas	18
Išorinis determinizmas	20
Žmogus kaip visuma	21
Metafizinis libertarizmas.....	22
aštuntasis mėnuo.....	24
Laisvų žmonių visuomenė	24
Nelaisvės ištakos	24
Imperialistinė ideologija	25
Laisvė kaip visuotinė vertybė	26
Laisvos visuomenės galimybė	28

Novus Ordo Mundi

Šių dienų pasaulyje suprasti kas yra regimybė, o kas tikrovė ne taip paprasta ir nežinantys žmonės dažnai painioja ir nesugeba atsisukti tarp to, kas yra tikra, o kas tik iliuzija. Moralinių principų atsisakiusi valstybė naudojami šia sumaištim ir kuria pasaulį, kuriame nėra vietos paprastam žmogiškumui. Jį pakeičia aklas ir beatodairiškas valdžios troškimas dėl pačios valdžios, ir šiam tikslui yra pajungiamas visas šiuolaikinis mokslas, kurio pagalba kuriamos techninės žmogaus psichikos valdymo priemonės, kurios jeigu nebus apribotos, gali sunaikinti patį žmogų.

Taigi tarnaudamas valdžiai mokslas pajungia tai, kas žmogui nematoma, kad pasiektų savo tikslą. Mokslas šią neregimybės sritį, keliančią didžiausią pavojų žmogui, vadina elektromagnetinėmis bangomis, kuriomis galima valdyti žmogaus smegenis apeinant sąmoningą valdymą. Dažnai galima išgirsti pasakymus, „šiandien blogai jaučiuosi“, „vakar visą dieną skaudėjo galvą“, „esu labai pavargęs“ ir t.t. Tačiau retai iš tikrųjų susimąstoma apie tai, ką visa tai reiškia ir ar iš tikro turi taip būti. Sunku būtų patikėti, kad pati gamta būtų sukūrusi tokį netobulą organizmą, kurį nuolat kamuoja įvairios psichinės negalios. Nežinoma ir todėl neklausinama, nors reikėtų.

Gal ir galima tikėti, kad būna atveju, kai sutrikimas atsiranda savaime, kaip sakoma dėl „cheminės pusiausvyros sutrikimo“, bet ar nebus taip, kad tokios frazės yra tik priedanga taip pat, kaip ir psichiatrinės etiketės. O iš tikro yra masinio psichotroninio ginklo naudojimo padarinys. Tokio poveikio priemonės jau yra pakankamai gerai iširtos ir naudojamos. Žinomi net kai kurie projektai, kurie vykdomi po civilinių projektų priedanga, pavyzdžiui, HAARP projektas vykdomas amerikiečių Aliaskoje. Apie jį daugiau galima sužinoti tinklalapyje <http://www.haarp.net>.

Kokia yra šio tyrimo esmė ir pasekmės turėtų žinoti kiekvienas žmogus. Tiriama daug įvairiausių šios technologijos pritaikymo sričių, bet turbūt pats pavojingiausias žmogui yra poveikio psichikai tyrimas. Manoma, kad sukoncentravus daugelio antenų generuojamus žemo dažnio elektromagnetinius spindulius, galima daryti poveikį žmonių psichikai ištisose valstybėse. Tokio poveikio tikslas būtų manipuliuoti žmonių elgesiu jiems to nežinant ir nesuprantant. Pavyzdžiui, gali būti sukeltos masinės depresijos, euforijos ir t.t. Prisiminkime visas vadinamąsias „dainuojančias revoliucijas“, kai norima pašalinti kokią nors kam nors neįtikusią valdžią. Kai iš tikro reikia, į gatvę neiškviesi net dešimties žmonių, o čia ištisos minios euforijos apimtų žmonių. Kyla natūralus klausimas,

ką visa tai reiškia? Ar tai nebus paprasčiausias psichotroninio ginklo naudojimo simptomas.

Taigi grįžkime prie regimybės ir tikrovės skirtumo, kuris mūsų dieną visuomenės sąmonėje yra apverstas aukštyn kojom. Tikrove yra laikoma tai, kas iš tikro yra tik regimybė. Poveikis psichikai spinduliais masinėje sąmonėje šiais laikais yra laikoma kliedesiais, o tikrove – sufabrikuotos psichiatrinės diagnozės, bet faktai rodo, jog viskas yra atvirkščiai.

Pavyzdžiui, apie mikrobangų naudojimą Didžiojoje Britanijoje galima paskaityti tinklalapyje <http://www.whale.to/b/rifat.html>. Čia rašoma: "Britanijos miestuose yra naudojami mikrobangų ginklai, kurie paverčia žmones prislėgtais, sumišusiais ir paklusniais zombiais. Sukurti komunistų, šie ginklai, panašūs į mikrobanges krosneles, buvo naudojami nuo 1980 metų, nukreipiant juos prieš mieste esančias privačias valdas. Šie ginklai perduoda labai žemo dažnio signalus (ŽDS), kurie imituoja natūralias smegenų bangas. Vienu mygtuko paspaudimu, aplink šiuos mikrobangų siūstuvus žmonės tampa paklusniais zombiais, negalinčiais aiškiai mąstyti, apimti depresijos, apatiški ir norintys šlaistyti visą dieną nieko neveikdami: būdingas sutrikimas sutinkamas Britanijos miestų gatvėse. Atsiradus ŽDS detektoriams, JK gyventojų masinę proto kontrolę nesunku įrodyti."

Tokie simptomai daug dažniau yra pastebimi žemesniuose visuomenės sluoksniuose ir šis faktas verčia susimąstyti apie tai ar socialinė žmonių stratifikacija nekuriama dirbtinai techninėmis priemonėmis valdant žmonių psichiką. Juk nuolatinės depresijos kamuojamą žmogų yra daug lengviau išlaikyti žemiausiame sluoksnyje kaip paprastą darbo jėgą tada, kai blokuojama jo smegenų veikla.

Taip palaipsniui yra kuriama Novus Ordo Mundi, Nauja Pasaulio Tvarka.

2007-03-27, Kaišiadorys

Kas yra HAARP?

HAARP yra Aliaskoje įrengtas elektromagnetinių bangų siųstuvų kompleksas, kurio spindulys, naudodamas jonosferą kaip veidrodį, gali pasiekti bet kokią planetos vietą ir daryti poveikį didelėms žmonių grupėms įvairiose valstybėse.

Čia yra paminėtos kelios HAARP naudojimo galimybės:

1. Manipuliavimas sąmone

Kaip veikia HAARP? Jonosferos pagalba siųstuvai generuoja vadinamąsias labai žemo dažnio bangas (ELF - extreme low frequency). Šios bangos yra Šumano dažnio srityje, kurios yra Žemės ir žmogaus smegenų rezonansinis dažnis. Šį Šumano dažnį dabar galima keisti, pavyzdžiui, panaudojant depresijos smegenų bangas, su kuriomis spinduliais veikiama žmogaus smegenys pradeda rezonuoti ir žmogui sukeliama atitinkama depresinė nuotaika. Tai galima padaryti HAARP ir kitų panašių prietaisų pagalba.

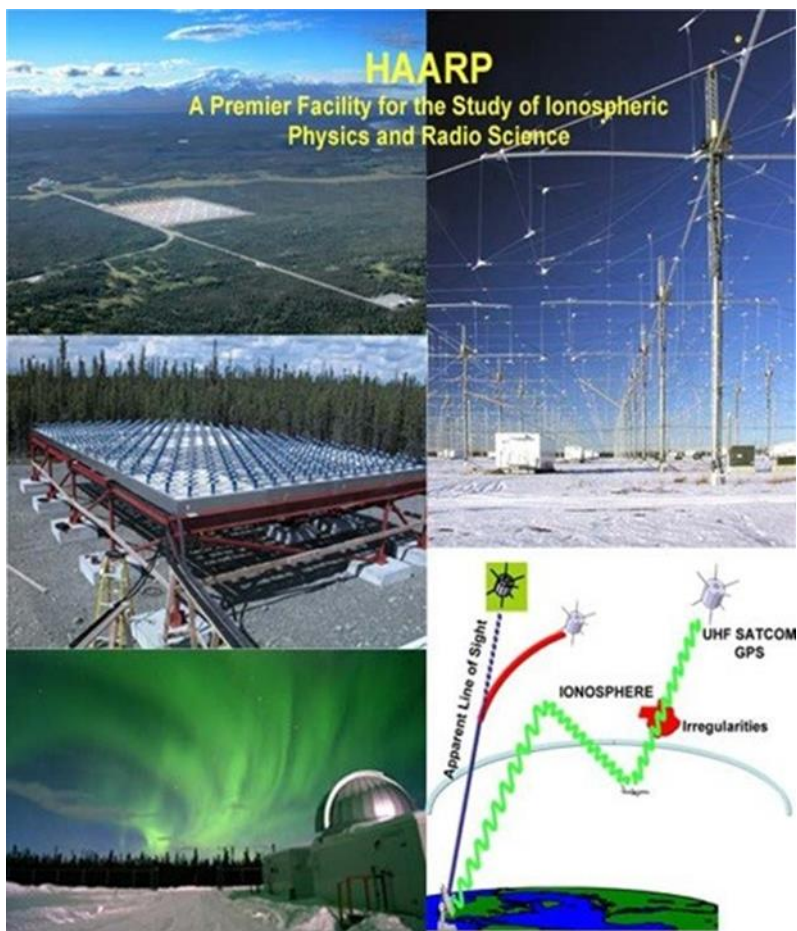
2. Tikslingas ligos simptomų sukėlimas

Lygiai taip pat kaip įmanoma moduluotų elektromagnetinių bangų pagalba sukelti fizinius ir psichinius pokyčius dėl šių laukų sąveikos su mūsų kūno elektromagnetiniais laukais, tuo pačiu principu įmanoma indukuoti ir ligos simptomus žmogaus organizme. Vienas iš pavyzdžių, ką su HAARP galima padaryti, rodo kitas projektas, t. y. JAV Oro Pajėgų radarų kompleksas, kuris buvo pradėtas naudoti 1979 metais. Iš vienos vietos Cape Code siųstuvai spinduliuoja bangas, kurios prilygsta 1 tūkstantajai HAARP energijos, tačiau poveikis vis tiek yra mirtinas. Nuo radarų komplekso naudojimo pradžios dviejų metų eigoje, moterys gyvenusios aplinkiniuose miestuose sirgo leukemija 23 procentais dažniau negu kitų miestų vidurkis, o įvairių rūšių vėžiu 69 procentais dažniau negu kitos moterys Masačusetse.

3. Žemės drebėjimai

Be to su HAARP galima sukelti didelius žemės drebėjimus, o taip pat „šaltuosius sprogimus“, kurie prilygsta branduolinio užtaiso galingumui. Tokios galimybės įvardintos 1989 metų JAV patente „Branduolinio mąsto bespinduliniai sprogimai“. 1984 metais šiaurinėje Japonijos pakrantės dalyje įvyko sprogimas, kurio metu į atmosferos vieno kilometro aukštį buvo išmesti dideli vandens kiekiai. Atlikti tyrimai parodė, kad ten nėra jokios radiacijos ir galimai sprogimas buvo sukeltas į HAARP panašaus rusų komplekso, kuris yra saloje Novaja Zemlia. Iš to galima daryti išvadą, kad HAARP ir

panašūs prietaisai, gali daryti didelį poveikį ekologinei ir geofizinei sistemai.

2007-05-24, Kaišiadorys

Vieša paslaptis

Smegenų veiklos keitimas elektromagnetinėmis bangomis

JAV patentas 200050124848

Santrauka

Atskleidžiamas metodas ir prietaisas, kuris elektromagnetinių bangų pagalba gali modifikuoti smegenų veiklą, ypač tam tikru modelių paremtu kontroliuojamu ar reguliuojamu elektromagnetiniu poveikiu smegenims in vivo, kas sukelia žmogaus elgesio pokyčius.

Naudojamas smegenų aktyvumo modelis (kuris aprašo išorinių elektrinių ir (arba) magnetinių laukų poveikį smegenų aktyvumui) ir elgesio modelis (kuris aprašo atitikimą tarp smegenų aktyvumo ir elgesio). Tokiu būdu yra įmanoma, pirmą kartą istorijoje, daryti poveikį asmens elgsenai kontroliuojamų išorinių bangų pagalba.

<...> Elgsenos modelio naudojimas užtikrina, kad siekiamas smegenų aktyvumas atitiktų elgesio modelį, kurį siekia sukelti naudotojas.

Nuoroda į patento tinklapį:

<http://www.freepatentsonline.com/20050124848.html>

Šis patentas yra pavyzdys prietaisų, kuriuos naudoja specialiosios tarnybos kai reikia kokio nors rezultato. Tai yra, jų veiklos tikslas yra ne ką nors išaiškinti, bet imituoti išaiškinimą ir padaryti norimą rezultatą. Iš esmės tokia technika nieko negali atskleisti, jos pagalba galima tik manipuliuoti žmogaus elgesiu turint vienokį ar kitokį tikslą. Tas tikslas dažnai yra priešingas persekiojimo aukos interesams, ir toks specialiųjų tarnybų nemalonėn patekęs žmogus yra virtualiai sunaikinamas visuomenės akyse ir jo gyvenimas nepataisomai sugriaunamas. O tokion nemalonėn gali patekti bet kas, nes jų pačių įsivaizdavimu žmogus dirbantis sp. t. priklauso aukštesnei kastai ir jo užgaida kitiems yra „įstatymas“. Ir visa tai yra padaroma tokios fabrikavimo technikos pagalba. Nesunku įsivaizduoti, ką su tokia technika galima išdarinėti. Galima modeliuoti bet kokį elgesį ir bet kokią situaciją, o paskui imituoti „operaciją“ ir pasiimti „premiją“. Juk žmogus yra veikiamas per atstumą ir dažnai net nenučiuoja kas iš tikrųjų vyksta. Taip pat nesunku įsivaizduoti, kas yra išdarinėjama su tokiais prietaisais, jei žmogus yra sulaukytas. Tai yra jų veikimo metodas ir veikimo technika, su kuria jie „pakyla“ virš visos visuomenės ir netgi valstybės, nes paprastam žmogui apsisaugojimo priemonių nuo tokios technikos nėra. Visuomenės nežinojimas, abejingumas kritinio mąstymo stoka, dažnai tik pablogina ir taip siaubingą situaciją. Todėl verta susimąstyti, dėl daugelio spec.

tarnybų išgarsintų „rezultatų“ ir paklausti savęs kaip jie iš tikrųjų buvo pasiekti.

2007-05-31, Kaišiadorys

Minčių skaitymas

NASA mokslininkai pradėjo kompiuterizuoti minčių skaitymą, naudojant gerklės nervų signalus valdančius kalbą.

Preliminariniuose eksperimentuose NASA mokslininkai nustatė, kad maži sagos dydžio davikliai pritvirtinti prie smakro ir abejose adomo obuolio pusėse gali surinkti nervų signalus ir nusiųsti juos į procesorių, o po to į kompiuterinę programą, kuri išverčia juos į žodžius. Tokios ikibalsinės kalbos sistemos gali būti naudojamos astronautų skafandruose, triukšmingose vietose, tokiose kaip oro uostų bokštai, priimti oro eismo kontrolieriaus komandas, ar net tradicinėse balso atpažinimo programose, norint padidinti tikslumą. Yra tiriama tyli, ar ikigarsinė, kalba (kitaip mintys), kai žmogus tyliai skaito ar kalba su savimi. Biologiniai signalai kyla kai skaitoma ar kalbama su savimi, judinant ar ne lūpas ir veido raumenis. Žmogus, naudojantis ikibalsinę sistemą, sugalvoja frazes ir kalba su savimi taip tyliai, kad to neįmanoma girdėti, tačiau liežuvis ir balso stygos priima kalbos signalus iš smegenų.

Savo pirmame eksperimente, mokslininkai „mokė“ specialią programinę įrangą atpažinti 6 žodžius, kuriuos tyrinėtojai kartojė mintyse. Pradiniai žodžių atpažinimo rezultatai buvo 92 procentų tikslumo. Pirmi ikibalsiniai žodžiai, kuriuos išmoko sistema buvo „stop“, „go“, „left“, „right“ ir t.t. ir skaičiai nuo vieno iki devynių. Tyliai tardami šiuos žodžius, mokslininkai atliko paprastus paieškos veiksmus internete, naudodami skaičių lentelę, reprezentuojančią abėcėlę, skirtą valdyti interneto naršyklės programą.

Mokslininkai tiria naujus bekontaktinius daviklius, kurie gali skaityti raumenų signalus net per drabužių sluoksnį.

Kita demonstracija bus mechaninio prietaiso valdymas naudojant paprastų komandų rinkinį. Ši tyrėjų komanda planuoja tyrimus su Marso roverio modeliu. Naudojant tokias priemones galima roverio modelį pasukti į kairę ar dešinę, naudojant tyliai „pasakytus“ žodžius. Žmonės triukšmingose sąlygose galėtų naudoti sistemą tada, kai reikia privatumo, pavyzdžiui, telefono pokalbio metu autobusuose ar traukiniuose. Išplėsta raumenų valdymo sistema galėtų padėti sužeistiems astronautams valdyti įrengimus. Astronautas kenčiantis raumenų silpnumą dėl ilgo mikrogravitacijos poveikio, galėtų pasiųsti signalus programinei įrangai, kuri padėtų nusileisti Marse ar Žemėje.

Logiškas panaudojimas būtų neįgaliems žmonėms, kurie šią sistemą galėtų naudoti daugeliui dalykų.

Norėdami sužinoti daugiau apie nervinių signalų kontroliuojančių balso stygas, raumenis ir liežuvio padėtį schemas, mokslininkai tyrinėja sudėtingas nervinių signalų schemas. Norint sustiprinti elektrinius nervų signalus naudojamas stiprintuvas. Jie yra apdorojami siekiant pašalinti triukšmą, po to jie perdirbami taip, kad būtų išskirti naudingi signalų segmentai, leidžiantys atskirti vieną žodį nuo kito. Po to, kai signalas sustiprinamas, kompiuterinė programa perskaito signalą ir atpažįsta kiekvieną žodį ir garsą. Esminės šios sistemos dalys yra davikliai, signalo apdorojimas ir schemas atpažinimas. Mokslininkai ir toliau plečia žodyną su garsų rinkiniais, kuriuos bus galima panaudoti visos mąstymo kalbos kompiuterinėje programoje. Ši technologija netrukus bus užpatentuota.

NASA Ames Research Center, Moffett Field, Calif

2007-06-08, Kaišiadorys

Mąstymai apie laisvę

Įžanga

Kad laisvė yra viena iš svarbiausių vertybių žmogaus gyvenime yra tarsi savaime suprantamas dalykas, dėl kurio negali būti jokių ginčų. Tvirtinimas, jog yra žmonių, kuriems nesvarbi būtų jų laisvė yra mitas. Greičiau tokie žmonės, kurie neva siekia laisvės priešybės, nelaisvės arba vergovės sau, yra tik per daug silpni, kad galėtų pakilti virš aplinkybių, kurios daro juos nelaisvais, tačiau laisvės vis tiek trokšta. Todėl pagrindinė mintis apie laisvės svarbą žmogaus gyvenime yra lieka nepaneigta.

Laisvės akivaizdumas tačiau nereiškia, kad apie ją nereikia kalbėti ar nėra ką pasakyti, nes viskas yra žinoma, viskas savaime suprantama. Tačiau taip nėra. Nors teoriškai tvirtiname, kad laisvė yra reikšminga kiekvienam žmogui, ši reikšmė gali būti nesuvokta iki galo, neįsisąmoninta ir neartikuliuota. Dar pavojingesnis dalykas yra propaganda nukreipta prieš laisvę, kuri skelbia, kad ji yra tik iliuzija ir todėl jos neverta siekti, kaip neverta siekti iliuzijos.

Todėl dėl šių dviejų priežasčių, dėl sąmoningumo stokos ir dėl prieš laisvę nukreiptos propagandos, apie laisvę yra verta rašyti. Be to apie laisvę svarbu rašyti ir su istorine perspektyva, nes daugelį šimtmečių egzistavo visuomenės, kuriose daugelio žmonių laisvė buvo paneigta. Ir kita vertus, svarbu žiūrėti ir iš ateities perspektyvos, nes buvusi santvarka ir ideologija gali sugrįžti tik dar baisesnėmis formomis, ir tam kelią užkirsti gali tik mūsų žinojimas.

Galiausiai reikia kovoti ir prieš laisvės iliuziją. Gali būti taip, kad apie laisvę daug kalbama, laisvės principai deklaruojami, bet realiam gyvenime žmogus lieka visiškai supančiotas savo veiksmuose ir turi tenkintis tik kalbomis apie laisvę, ja realiai naudotis negalėdamas.

Laisvė ir žmogaus sandara

Laisvės sąvoka

Nagrinėti laisvę galima pradėti nuo laisvės sąvokos. Pirmiausiai, faktas, kad ši sąvoka egzistuoja parodo, jog egzistuoja toks dalykas, realus ar įsivaizduojamas, kaip laisvė. Aišku yra daug diskusijų dėl to, ar laisvė yra reali, ar tik iliuzija, tačiau bet koku atveju ši sąvoka egzistuoja ir ji kažką nurodo kaip faktą, ar kaip galimybę.

Kad galėtume šią sąvoką taikyti, turime suprasti ką ji iš tikrųjų reiškia, kitaip sakant turime ją apibrėžti. Preliminarus apibrėžimas galėtų būti toks: esinys esantis tam tikroje aplinkoje yra laisvas tada, kai jo veiksmų nedeterminuoja jokia išorinė jėga. Toks galėtų būti preliminarus laisvės apibrėžimas, kuris diskusijos eigoje bus dar

pagilintas, nes preliminarus apibrėžimas yra per daug paviršutiniškas ir iki galo neatskleidžia nei žmogaus, nei laisvės prigimties.

Grįžtant prie šio apibrėžimo būtina pabrėžti, kad ne bet koks išoriškai nedeterminuojamas veikimas yra laisvas, nes tai gali būti paprasčiausia inercija, kurioje nėra jokios žmogui būdingos laisvės.

Veikimas turi būti išoriškai nedeterminuojamas, kad galėtume laikyti jį laisvu. Tačiau prie to dar reikia pridurti, kad veiksmas turi būti protinga savideterminacija, kurios pagrindas yra pats žmogus kaip sąmonė ir kaip protas. Jeigu nėra šių faktorių, tai nėra ir tikros žmogiškos laisvės, nes net gyvūnai, nors ir galėdami patys save determinuoti, nepakyla iki žmogiškos laisvės kokybės.

Taigi laisvės sąvoka gali būti apibrėžta kaip sąmoninga savideterminacija. Išorinės jėgos, pačios įvairiausios, visuomet veikia, tačiau žmogaus laisvė reiškia, kad jos nevaidina ar ne visada vaidina lemiamą vaidmenį žmogaus veikloje. Koks yra santykis tarp žmogaus laisvos savideterminacijos ir išorinių jėgų arba aplinkybių bus panagrinėta traktato eigoje. O dabar užtenka preliminarus apytikslio laisvės sąvokos apibrėžimo.

Introjekcijos idėja

Kalbėdami apie laisvę visuomet galvoje turime žmogaus laisvę, todėl norėdami suprasti kas tai yra, turime žinoti ir tai, kas yra žmogus. Be atsakymo į klausimą, kas yra žmogus nėra ir atsakymo į klausimą kas yra laisvė. Laisvės problemos nagrinėti atsietai nuo žmogaus problemos neįmanoma, nes bent jau apytikris ir bendro pobūdžio žmogaus supratimas yra būtinas norint išnagrinėti laisvės klausimą.

Pirmas dalykas, kuris krinta į akis primityviame patyrimo yra tas, kad žmogus būdamas aplinkos dalis yra nuo jos atsietas ir iš jos išsiskyręs. Tarp aplinkos ir žmogaus yra tam tikras atotrūkis, kuris daro būtina tam tikrą sąveiką tarp to, kas yra žmogus ir to, kas nėra žmogus. Kitaip sakant, būdamas nuo aplinkos atskirtas, kad galėtų joje orientuotis, jis turi sueiti į tam tikrą santykį, arba sąveiką su ja.

Tiek žmogus, tiek aplinka užima tam tikrą erdvę, ir šios dvi erdvės yra atsietos viena nuo kitos. Todėl natūraliai kyla klausimas, kaip gali tarp šių dviejų esinių įvykti sąveika, o dar tiksliau, kur įvyksta žmogaus susitikimas su aplinka, kurioje jis gyvena. Galimybės yra trys, bet tik viena iš jų yra logiškai teisinga. Sandūra gali įvykti už žmogaus, pačioje aplinkoje, tarp žmogaus ir aplinkos, arba pačiame žmoguje.

Apsvarstykime pirmą galimybę. Akivaizdus dalykas yra tas, kad žmogus yra ribotas, tai reiškia jis turi erdvines ribas, kurios skiria aplinką nuo žmogaus. Todėl galima sakyti, kad kažkas yra arba žmogaus viduje, arba už jo ribų.

Jeigu tarsime, kad sandūra su aplinka įvyksta už žmogaus ribų, kils klausimas, kaip mes tokį patyrimą galėsime vadinti žmogaus patyrimu. Juk jeigu patyrimas erdviškai nesusisiektų su žmogumi, tai negalėtume priskirti jo žmogui. Ar gali žmogus išeiti už savo ribų, kažkurioje vietoje susidurti su tikrove, o paskui sugrįžus į žmogų (ar nesugrįžus), padaryti šią sandūrą jo patyrimu.

Panaši logika galioja ir antram variantui. Jeigu laikytume jį teisingu, tai turėtume sakyti, kad kažkokia dalis žmogaus išeina už savęs, kad tas pat atsitinka su aplinka ir kažkur tarp žmogaus ir aplinkos įvyksta susidūrimas, po kurio žmogus grįžta į save, turėdamas savyje aplinkos vaizdą.

Paskutinis variantas, kuris yra labiausiai įtikinamas, yra toks. Susidūrimas su aplinka įvyksta ne už žmogaus, bet pačiame žmoguje. Žmogus tarsi įsiurbia tą aplinką į save, į savo vidų ir suformuoja savo sąmonėje aplinkos vaizdą, kurį galima vadinti introjėcija. Žmogaus patirtyje, tokioje situacijoje negali būti išoriškumo ta prasme, kad visa introjėcija yra žmogui imanentiška. Ji yra aplinkos modelis, kuriame modeliuojama tiek išorinė aplinka, tiek žmogaus "vidus". Sąmonės regos lauke, tiek vidinė išorė, tiek vidus yra vientisa erdvė, tik daugelis nesupranta savo vidinio pasaulio modelio, kurį jie laiko išore, imanentiškumo.

Kūnas duotas žmogaus suvokimui taip pat yra tik kūno vaizdas sąmonėje. Į šį vaizdą yra projektuojami visi "vidiniai" suvokimai, tokie kaip mąstymas, jausmai ir t.t. Šis vidinis kūno ir aplinkos vaizdas sudarytas iš medžiagos, kuri vadinama juslumu. Sąmonė patiria būtent šį vidinį juslumą ir sąmoningas orientavimasis aplinkoje, vyksta aplinkos modelyje, kurį sukuria smegenys.

Be šio vidinio aplinkos modelio, egzistuoja ir jos suvokimas, kuris yra laikomas sąmonės sugebėjimu. Sąmonė nesutampa su juslumu ir jame neištirpsta, bet ir nėra nuo jo visiškai atsieta. Sąmonė sąveikauja su aplinka būtent per šį juslinį jos vaizdą.

Taigi žmogus yra ne kas kita kaip introjėcija, kitaip juslinis pasaulio modelis, persmelkta sąmonės. Sąmonė yra kiekvieno žmogaus branduolys, o introjėcijos funkcija yra reprezentuoti aplinką - tiek kūno aplinką, tiek aplinką esančią už kūno ribų. Tokia būtų apytikrė žmogaus sandara santykyje su aplinka kurioje jis gyvena.

Trys sąmonės atributai

Kyla klausimas, kaip tokia žmogaus sandara siejasi su laisve. Nesunku suprasti, kad iš pateikto žmogaus sandaros aprašymo, žmogaus centru yra laikoma sąmonė, nes viskas suvokiama būtent iš sąmonės perspektyvos. Net jeigu žmogus turėtų aplinkos vaizdą savo viduje, sakykime smegenyse, bet neturėtų sąmonės, jis nebūtų žmogus. Nors dažnai žmogus susilieja ar susitapatina su aplinkos

modelio dalimis, iš kitų esinių jį išskiria ne šios dalys ar susiliejimas, bet tai, kas daro įmanoma priešstatą, kurios esmė yra atsiskyrimas nuo introjekcijos - tiek jos dalių, tiek introjekcijos kaip visumos. Žmogaus sandaroje akivaizdus yra introjekcijos peržengimas. Visas vidinis pasaulis nėra vien tik juslumas, bet visada yra kažkas daugiau, ir tai kas peržengia jį, ar pakyla virš jo yra vadinama žmogaus sąmone.

Suvokimo kryptis visuomet yra nuo sąmonės prie joslumo, ne atvirkščiai. Todėl sąmonė yra, šia prasme, svarbesnė už juslinį pasaulio modelį. Todėl natūraliai žmogaus laisvę turėtume sieti būtent su sąmone, o ne su kuo kitu. Aišku sąmonė yra daugiau negu tik laisvė, bet akivaizdu, kad ji yra viena iš pagrindinių sąmonės apibrėžčių.

Dėl šios priežasties, nagrinėjant laisvės klausimą, svarbu aptarti, kas yra žmogaus sąmonė, ką apie ją galima pasakyti. Apie sąmonę kalbėti nėra lengva, nes nėra lengva padaryti ją tyrimo objektu. Juk ji yra bet kokio patyrimo, taip pat ir tokio tyrinėjimo pagrindas. Kita vertus, kadangi šio tyrimo objektas yra pati sąmonė, tai yra, ji pati yra savo tyrimo objektas, tai natūraliai, ji turi turėti apie save pačią kažkokį supratimą. Jeigu sąmonės esmė yra supratimas, tai ji turi suprasti ir save pačią, nes ji veikia ir per šį veikimą sau reiškiasi. Aišku, reikia neužmiršti ir pačios sąmonės specifikos ir nesitikėti iš šios savižinos neįmanomų dalykų. Tokia savižina neatskleidžia nei sąmonės prigimties, nei sandaros, jei tokia yra. Toks tyrimas gali tik parodyti sąmonės atributus, tai yra savybes, kurias jai galima priskirti.

Taigi kaip sąmonė atsiskleidžia sau pačiai savivokoje? Kitaip sakant, kokius pagrindinius sąmonės atributus galima išskirti? Tiesą sakant, tokių atributų yra trys: sąmonės būtis, nes ji save suvokia kaip esančią ir šį būtiškumą taip pat perduoda visiems suvokimo objektams; asmeniškumas, nes sąmonė suvokia save kaip asmenį, išlaikydama tapatybę ir tęstinumą laiko atžvilgiu; ir sąmonės laisvė, kuri yra ne kas kita, kaip jos veikimo savybė arba veikimo būdas, nes ji suvokia save kaip savo pačios priežastį, tai yra ji veikia iš savęs pačios ir joks išorinis determinizmas jos suvokimui neduotas.

Taigi mes matome, kad sąmonės laisvė yra vienas iš sąmonės atributų, ir konkrečiai ji yra susijusi su sąmonės veikimu. Iš to kas pasakyta, matome, kad sąmonė turi aktyviają ir pasyviają pusę, būtiškumas ir asmeniškumas sudaro pasyviają sąmonės pusę. Šis jos apsektas yra susijęs su suvokimu, savęs pačios ir objekto. Šiam sąmonės aspektui laisvės atributą priskirti neįprasta, nors įmanoma patį suvokimą traktuoti kaip laisvą ir tvirtinti, kad jo irgi neįtakoja jokia išorinė jėga. Labiau įprasta laisvę sieti su sąmonės veikimu. Jos aktyvumas pasireiškia trimis pavidalais: kūno valdymu, atminties valdymu ir proto valdymu. Atminties valdymas labai glaudžiai yra

susijęs su proto valdymu, todėl juos galima beveik sutapatinti. O proto ir kūno valdymas siejasi, pavyzdžiui, išorinėje žmogaus kalboje.

Taigi laisvė reiškiasi šiais sąmonės aktyvumo, jos veikimo pavidalais. Galima dar kartą pabrėžti, kad laisvė yra ne kas kita kaip sąmonės veikimo būdas. Tai yra, sąmonė veikdama yra savo pačios pagrindas, ar tokiu pagrindu gali būti.

Laisvė ir valia

Filosofinėje tradicijoje yra įprasta kalbėti apie valios laisvę, tačiau toks kalbėjimas nėra visai tikslus. Kad suprastume kodėl, mes visų pirma turime išsiaiškinti, kas yra valia ir koks yra jos statusas introjekcijoje. Mes matėme, kad sąmonė yra aktyvi, kad ji veikia valdydama kūną ir protą. Sąmonė yra žmogaus aktyvumo pagrindas. Kita vertus, valia taip pat yra sietina su veikimu. Kyla tikrai klausimas ar valia veikia pati, savarankiškai, ar yra tik kažkokio kito subjekto veikimo ženklas. Kitaip sakant, klausimas toks: ar galima valią laikyti savarankiška, ar ji yra pavaldi kažkam kitam. Kitaip formuluojant, galima paklausti ar valia yra savarankiška substancija, ar tik jausmas, atspindintis kažką kitą.

Mes sakėme, kad veikia žmogaus sąmonė, ji valdo žmogų. Pati valia nėra nei būtis, nei asmuo. Maža to, ji pati neturi suvokimo galimybių, tokių kokias turi sąmonė. Todėl vargu ar galima būtų tikėti, kad ji yra savarankiška, tai yra, kad ji gali savarankiškai valdyti žmogų, juk tam reikėtų valdyti atmintį ir protą. Bet pati valia nebūdama nei būtis, nei asmuo, negali šių dalykų valdyti. Toliau galima abejoti ar valia yra substanciali kita prasme nei juslumas. Juslumas tik reprezentuoja ir modeliuoja, tai yra, pagrindinė jo funkcija yra objektą pakeisti, sukurti jo pakaitalą žmogaus sąmonėje. Todėl kadangi valia nėra nei savarankiška būtis, nei asmuo, labiau tiktų ją laikyti juslumo atmaina. O žmogaus psichiką reprezentuojantis juslumas yra vadinamas jausmais arba emocijomis.

Todėl daug teisingiau būtų laikyti valią tik jausmu sąmonėje. Kitais žodžiais tariant, valia yra ne kas kita kaip sąmonės veikimo jausmas. Iš to išplaukia, kad sąmonė yra pirmesnė už valią ir kad valia yra visiškai subordinuota sąmonei, ne atvirkščiai. Todėl kalbėjimas apie valios laisvę nėra tikslus. Nes nors valia ir yra sąmonės aktyvumo jausmas ir priskirdami valiai laisvę, mes netiesiogiai priskiriam laisvės atributą pačiai sąmonei, tačiau toks kalbėjimas sumenkina sąmone nepripažindamas jai centrinio vaidmens žmoguje ir taip netiesiogiai sumenkina jį ir iškreipia jo prigimtį.

Dėl šios priežasties kalbėjimas apie valios laisvę per visą filosofijos istoriją yra tik požymis to, kad nesuprantama kas yra žmogus. Anksčiau buvo įprasta kalbėti apie žmogų kaip dvasią arba kaip sielą. Nepaisant to, laisvę buvo linkstama priskirti ne dvasiai ir ne sielai, bet valiai. Nagrinėdami šią temą filosofai dažnai įvesdavo valią, kurią

neteisingai tokiu veiksmu prilygindavo sielai, arba dvasiai. Tačiau tokios savarankiškos substancinės jėgos žmogaus introjekcijoje nėra. Viso to pasekmė dar ir ta, kad tuo sumenkinama pati laisvė, nes taip iškreipiant realią padėti, ji buvo atskiriama nuo žmogaus branduolio. Kokie tokio atskyrimo motyvai sunku pasakyti. Galėtume manyti, kad toks mąstymas buvo nelaisvos visuomenės ir nelaisvo žmogaus požymis, kuris instinktyviai norėjo sumenkinti žmogaus laisvę ir padaryti ją akla ir neprotinga jėga. Nors iš tikrųjų, kadangi sąmonė yra būtis, asmuo, valdanti protą ir kūną, pati laisvė įgyja šias savybes ir visų pirma protingumą.

Pasirinkimo laisvė

Laisvė buvo apibūdinta kaip sąmonės veikimo būdas, todėl neišvengiamai laisvę turime sieti su žmogaus aktyvumu, jo veikla. Veikdamas žmogus susiduria su pasirinkimo būtinybe, nes iš karto visų veikimo galimybių realizuoti neįmanoma. Tačiau laisvė nereiškia, kad gali rinktis viską iš karto, veikiau laisvė yra išoriškai nedeterminuotas įmanomų galimybių arba galimybės pasirinkimas.

Laisvas žmogus yra tas, kuris yra pats savo sąmonės aktyvumo subjektas, kai niekas neprimeta sprendimų iš šalies. Tokia laisvė iš esmės yra socialinė laisvė, nes mes kalbame ir apie kitų individų sprendimus, kurie gali norėti primesti tau savo valią. Aišku yra ir aplinkos situacija, tačiau žmogaus proto galios - tai rodo visa civilizacija - gali pakilti virš aplinkos ir ją keisti pagal savo poreikius.

Aišku, žmogus visuomet veikia situacijoje, jis negali jos pasirinkti. Tačiau situacija - ne žmogus, ji neprotinga ir negali žmogaus padaryti vergu. Todėl argumentas, kad situacija žmogui primeta sprendimus yra neteisinga. Visuomet yra kelios galimybės ir žmogus turi rinktis, ir jei joks kitas žmogus ar jų grupė neprimeta savo valios, tai toks pasirinkimas yra laisvas, nes pats žmogus yra savo aktyvumo subjektas.

Tokį laisvą sąmonės aktyvumą galima pakeisti išoriškai determinuotu aktyvumu, bet tai jau būtų laisvės kaip aukščiausios vertybės paneigimas, o paneigus laisvę, būtų paneigtas ir pats žmogus. Ir žmogų neigianti visuomenė turėtų būti pertvarkyta pagal laisvės principus.

Žmogaus sąmonės aktyvumas yra protinga veikla, kuria žmogus siekia kokių nors tikslų. Tokią veiklą galima vadinti kūryba plačiąja šio žodžio prasme. Kūrybinėje veikloje sąmonė realizuoja savo esmę, kurios vienas iš pagrindinių komponentų yra laisvė. Į patį žmogaus gyvenimą galima žiūrėti kaip į kūrinį, kurio pagrindas yra žmogaus laisvė.

Tas faktas, kad žmogus savo gyvenimą kuria ne iš nieko, bet iš tam tikros medžiagos, nepaneigia laisvės egzistavimo. Tai, kad rezultata

įtakoja ir medžiaga iš kurios jis gautas neprieštarauja žmogaus kaip laisvo subjekto sampratai. Medžiaga yra situacija ir aplinka, kurioje žmogus yra. Tačiau šiai aplinkai ir situacijai žmogus nebūtinai akiai paklūsta. Žmogus yra laisvas kūrybingas subjektas aplinkos ir situacijos atžvilgiu, o tai reiškia, kad jis nėra tik aplinkos funkcija.

Kiekvienas žmogaus veiksmas turi pradžią ir pabaigą. Aišku, žmogaus veikimas yra diskretiškas, kaip tam tikrų aktų serija, kurių kiekvienas taip pat turi pradžią ir pabaigą. Ir sąmonės laisvės energija susikoncentruoja būtent tokiose pradžiose, ir tai vadinama sprendimais. Be abejo, tai nereiškia, kad sąmonės laisvė užsibaigia, pasibaigus pradžiai. Veikiau tokie sprendimai sudaro tarsi žmogaus aktyvumo karkasą ir vedą jį tam tikra linkme, prie kažkokio tikslo. Visas žmogaus išorinis gyvenimas yra toks aktyvumas, kurio subjektas yra laisva sąmonė.

Taigi sąmonės sprendimai ir yra žmogaus pasirinkimai, kuriais būdamas aplinkoje ir situacijoje žmogus realizuoja savo laisvę. Laisvė neišvengiamai sietina su žmogaus aktyvumu ir tas aktyvumas realizuojasi kaip pasirinkimų laisvė.

2007-07-22, Kaišiadorys

Determinizmas

Determinizmo rūšys

Dabar panagrinėkime laisvės nepripažįstančią ideologiją, kuri yra vadinama determinizmu. Determinizmas yra suvokiamas kaip žmogaus laisvės priešybė. Pagal determinizmo teoriją, žmogaus veiksmai yra tik kažkokios nesąmoningos arba išorinės jėgos funkcija. Laisvės neigimo implikacijos yra tokios, kad sumenkinama žmogaus sąmonė ir ji laikoma tik iliuzija, nevaadinančia jokio esminio vaidmens. Visa žmogaus veikla prilyginama mechaniniam veikimui, determinuojamam ne paties žmogaus, bet kažko kito, nei žmogus. Kai tikima aukštesne už žmogų jėga, tai žmogaus savęs vertinimas tiek nenukenčia, tačiau kai manoma, jog jo veiklą, visą aktyvumą, determinuoja žemesnė jėga, tai jau virsta atviru žmogaus menkinimu. Deterministinis žmogaus interpretavimas yra pagrįstas nepasitikėjimu ir netikėjimu žmogumi.

Yra galimi keli determinizmo variantai: vidinis determinizmas ir išorinis determinizmas. Pirmu atveju teigiama, kad žmogaus viduje svarbesnė yra ne protinga sąmonė, valdanti visą žmogų, bet nesąmoninga žmogaus dalis. Imant žmogų kaip visumą, įprasta skirti psichiką nuo kūno. Tad galima tikėti, kad iš tikrųjų visą sąmonės veiklą determinuoja kūnas, o ji pati yra tik kūno, tiksliau smegenų iliuzija. Taigi pagal tokį vidinį determinizmą, žmogus būtų aplinkoje automatiškai veikiantis kūnas, kuris „galvoja“, jog yra sąmonė, arba siela, pagal senesnę terminologiją.

Toliau kitas vidinio determinizmo variantas būtų psichikos dalinimas į dvi dalis, pasąmonę ir sąmonę, pirmajai suteikiant didesnę svarbą nei pastarajai. Kaip ir kalbant apie kūno-sąmonės perskyrą, šiuo atveju laikoma, kad tai, kas žmogaus patyrimo yra žemesnė žmogaus dalis, sureikšminama ir iškeliamą į pirmą vietą. Tikima, kad sprendimus priima pasąmonė, o žmogaus sąmonė yra tik pasąmonės veikimo atspindys, nevaadinantis jokio esminio vaidmens. Tiesą sakant, ir šiuo atveju sąmonei, o tuo pačiu ir žmogui priskiriamas tik iliuzijos, epifenomeno, vaidmuo. Šiuo atveju taip pat nepripažįstama jokia žmogaus laisvė ir viskas atiduodama pasąmonės veikimo mechanikai.

Kitas determinizmo variantas yra išorinis determinizmas. Pagal jį, nors žmogui ir pripažįstamas sąmonės vaidmuo, jis sumenkinamas kitu būdu, padarant jį tik išorinių jėgų funkcija. Šios išorinės jėgos laikomos stipresnėmis ir aukštesnėmis, ir jos, tariama, paneigia pagrindinį žmogaus sugebėjimą - laisvę. Vėlgi galima įsivaizduoti, kad ši išorinė jėga yra aukštesnė už žmogų, kažkokia bent kiek į jį panaši dvasia, arba aukštesnė „sąmonė“. Arba tai yra žemesnė

materija, kurios forma, tariama, yra žmogus, kuri sąlygoja kiekvieną žmogaus krustelėjimą nuo A iki Z.

Galima pastebėti, kad visais determinizmo atvejais yra atvirai ar slaptai siekiama sumenkinti, arba nuvainikuoti žmogų. Padaryti jį nereikšmingu ir nesavarankišku. Čia susiduria du įsitikinimai, kad žmogus iš prigimties yra laisvas, ir šis savarankiškumas jam suteikia šiojį tokį taurumą, o kitas įsitikinimas, ištirpdo žmogų aplinkoje, neigia jo savarankiškumą, autonomiją, ir tada žmogaus vertinimas priklauso nuo to, kaip interpretuojama ši aplinka: ar kaip inercine mechanika pagrįsta sistema, tokiu atveju šiai mechanikai pajungiamas ir pats žmogus, ar tai kažkokia aukštesnė laisva būtybė, kurios atžvilgiu žmogus yra tik vergas.

Vidinis determinizmas

Vidinio determinizmo atveju žmogus yra dalinamas į dvi dalis: žmogiškąją žmogaus dalį ir nežmogiškąją, kuri yra prilyginama savo prigimtimi aplinkai ir traktuojama kaip vidinė išorė žmogiškumo atžvilgiu. Mes matėme, kad žmogaus branduolys yra vidinė introjeksija, o jo centras - sąmonė. Vidinio determinizmo teorija tvirtina, kad sąmonė ir introjeksija yra tik nereprezentuotos žmogaus dalies funkcija, neturinti savarankiškos reikšmės, kitaip sakant, kiekvienas jos krustelėjimas yra determinuojamas šios vidinės išorės, kuria gali būti „kūnas“ arba sąmonė. Kadangi kūno materija prilyginama aplinkai, tai faktiškai turimas galvoje išorinis aplinkos determinizmas sąmonei. Atitinkamai, sąmonė yra sutapatinama su neuronų tinklų veikimu smegenyse, o šie tinklai yra tokia pat materija, kaip kūnas ir aplinka.

Toks interpretavimas yra pagrįstas dviejų galimų perspektyvų perskyros pagrindu. Viena perspektyva, būdinga kiekvienam save suvokiančiam žmogui yra vidinė savimonė, kurios metu sąmonė suvokia save pačią ir „vidinę“ introjeksijos dalį. Tai yra suvokimo perspektyva iš sąmonės vidaus, arba sąmonės savęs suvokimas, nuo kurio pereinama prie kito suvokimo pagal analogiją. Kita perspektyva yra iš išorės, pradedant nuo materijos ir einant prie sąmonės. Vidinio determinizmo teorija remiasi kaip tik šia išorine perspektyva, ir pradėdama nuo kito, nuo materijos, nuo išorės, ir sąmone laikydama tik pastarosios funkcija. Tokį požiūrį galima laikyti redukcionistiniu požiūriu, kuris sąmonę ištirpdo moksliskai konstruojamoje materijos sandaroje. Ir jeigu nebūtų taip pat ir vidinio supratimo, tai labai tikėtina, kad sąmonės egzistavimas būtų neigiamas net iliuzijos pavidalu, nes tokioje perspektyvoje jokia sąmonė nerandama, nekalbant jau apie jos savybes, viena iš kurių yra žmogaus laisvė.

Tačiau tokį požiūrį paneigia vidinė kiekvieno žmogaus patirtis, kurioje introjeksija ir sąmonė yra visas žmogui duotas pasaulis. Apie išorę,

apie materiją, apie kūną, sąmonė sužino tik per introjekciją, vadinasi tai yra pirmesnė ir tvirtesnė realybė, negu visi moksliniai pasaulio konstruktai, kurie yra dirbtiniai ir išvesti iš šios patirties. Vadinasi patikimesnis išeities taškas vis dėl to yra vidinė, o ne išorinė perspektyva. Ir padarius tokią prielaidą, galima suabejoti visų mokslinių konstrukčių teisingumu, arba pakankamumu. Juk introjekcijoje mes nerandame nei atomu, nei molekulių, nei neuronų, nei elektrinių impulsų ir t.t. O mokslas juk bando žmogų redukuoti kaip tik į tokias duotis.

Taigi dabar paklauskime, kur yra determinuojamas žmogaus veikimas, jo žmogiškoje dalyje, tai yra, introjekcijoje, ar nežmogiškoje, tai yra, pasąmonėje arba kūne? Laisvos sąmonės aktyvumas reiškiasi sprendimų priėmimu, kurie determinuoja žmogaus išorinį aktyvumą. Prieš atliekant kokį nors veiksmą, sąmonė turi priimti sprendimą, kuris, jeigu nedeterminuotas iš išorės sąmonės atžvilgiu, turėtų būti laikomas laisvu sprendimu. Taigi performuluokime klausimą taip: kur yra priimamas iš tikrųjų sprendimas, sąmonėje ar pasąmonėje, pastarąją laikant tik smegenų veiklos ženklu?

Bendrai tariant, laisvą žmogaus veikimą aplinkoje dar galima būtų pavadinti protingu ir aktyviu orientavimusi pasaulyje. Tačiau mes jau sakėme, kad būtina sąlyga tokiam orientavimuisi yra aplinkos vaizdo, tiek išorinės, tiek kūno, turėjimas. Todėl turime klausti ar pats kūnas arba pati pasąmonė turi tokį vaizdą, o jeigu neturi tai kaip ji galėtų pati, apeidama introjekciją priimti protingus sprendimus, kuriuos po to dar reiktų atspindėti introjekcijoje. Ar ranka, arba širdis, arba liauka gali priimti sprendimą. Vidinė patirtis tokią prielaidą neigia. Subordinacija yra kaip tik priešinga, kurioje būtent sąmonė yra išeities taškas. Toliau ar smegenys gali būti tokio sprendimo pagrindas? Atsakymas priklauso nuo to, ar mes pripažįstame, jog patys neuronų tinklai gali turėti kažkokį vaizdą ir jame orientuotis. Tačiau tokią prielaidą neuro anatomija neigia, nei smegenų sandara, nei neuronų funkcionavimas, kai susižadavimo būsenoje jie generuoja impulsą, nėra pakankamas pagrindas paaiškinti sąmonės vaizdai, kuriame, kaip sakyta, nėra jokių neuronų ir impulsų.

Kas tokiu atveju lieka? Tik tai, ką pateikia vidinis sąmonės patyrimas, kuris rodo, kad sąmonė pati orientuojasi introjekcijoje ir pati priima sprendimus, nebūdamas nei tik smegenų veiklos atspindys ar smegenų jausmas, kuris tik reprezentuoja kažką kitą, o ne save pačią. Iš to išplaukia tikėjimas fundamentaliu dualizmu žmogaus sandaroje, kai materijos substancialumui priešpastatomas realus sąmonės, turinčios savarankišką būtį, substancialumas, kuris neredukuojamas į jokią materialumą. O jeigu sąmonė yra reali, tai ir jos savybės, viena iš kurių yra laisvė, taip pat turėtų būti realios.

Aišku, yra daug kūno funkcijų, kurių sąmonė neįsisąmonina ir nereguliuoja, tačiau jos susijusios tik su kūno funkcionavimu, ir nesusijusios su protinga išorine žmogaus veikla. Spręsdami laisvės klausimą, mes nekalbame apie tokį primityvų vidinį kūno veikimą. Sprendimo ar išskirti į kraują adrenalina pati sąmonė nepriima, bet šiuo atveju kūnas veikia kūną, o sąmonės svarankiškumas yra nepaneigiamas, nes jos sprendimų, susijusių esmine sąmoninga ir protinga žmogaus veikla, nelemia jokia fiziologija ir žmogaus sąmonės laisvė, bent kaip galimybė priimti esminius sprendimus, išlieka nepaneigta.

Išorinis determinizmas

Buvo sakyta, kad žmogaus laisvė reiškiasi išorine protinga veikla, kurios pagrindas yra protingas sąmonės sprendimas. Tokiais sąmonės sprendimais, kuriuos priima pati sąmonė valdydama savo protą, reiškiasi žmogaus laisvė. Tuo tarpu determinizmo teorija remiasi prielaida, kad šie sprendimai iš tikrųjų nėra pačios sąmonės sprendimai, bet juos, jeigu ir neįdeda į žmogaus galvą, tai bent jau įtakoja išorinės jėgos.

Nepaneigiamas faktas yra tas, kad žmogus gali veikti protingai, tą parodo, pavyzdžiui, dabartinė civilizacija, kultūros ir mokslo pavidalu. Ar galima būtų tvirtinti, kad žmogus nėra viso to autorius, kad jis visada yra vedamas kažkokios išorinės jėgos arba jėgų. Juk norint determinuoti protingą veiklą, išorinė determinuojanti jėga taip pat turėtų būti protinga. Yra du išorinio pasaulio supratimo būdai, mokslinis ir religinis. Pirmuoju atveju, pasaulis suprantamas kaip inercinė mechaninių jėgų sistema, o antruoju atveju - kaip dievas, kaip absoliuti, protinga, sąmoninga dvasia.

Pirmojo modelio akivaizdžiai nepakanka, nes žmogaus veikla nėra mechaninė inercija, o inercinė, tai yra neprotinga, sistema negalėtų sukurti nieko protinga, o tai, kad žmogaus veikla yra protinga, nepaneigiamas faktas. Antra vertus, jeigu imsime religinį modelį, tai juo galima tikėti, tačiau toks žmogaus sąmoningos protingos veiklos pagrindas yra nepatvirtinta hipotezė, juo labiau, kad žmogus savo vidiniame patyrimo nefiksuoja jokio išorinio determinizmo, nei mechaninio, nei kylančio iš aukštesnės sąmonės.

Kaip ir vidinio determinizmo atveju, išorinis determinizmas remiasi prielaida, kad sąmonė yra tik išorės funkcija, arba iliuzija, kaip veidrodis tik atspindinti viduje išorinių jėgų, kūno ar aplinkos veikimą. Sąmonė, o tuo pačiu ir žmogus, laikomas tik iliuzija. Tačiau aplinka, kurioje žmogus gyvena ir veikia yra reali. Kadangi žmogus yra atskirtas nuo aplinkos, ir turi joje kažkaip išlikti ir orientuotis, jis turi joje susivokti, ir tas pradas žmoguje, kuris padeda tą padaryti, turi būti toks pat realus, kaip ir pati aplinka. Juk negalėtume tikėti, kad

išlikti pasaulyje žmogui padeda iliuzija. Tad jeigu sąmonė yra reali, tai ir visa tai, kas kyla iš sąmonės taip pat turi būti realu.

O tai, kad sąmonė yra determinuojama aplinkos savo protingoje veikloje yra niekuo nepagrindžiama prielaida.

Žmogus kaip visuma

Kalbant apie vidinį determinizma, buvo sakyta, kad žmogus yra skaidomas į dvi dalis. Taip įprasta buvo daryti beveik per visą filosofijos istoriją. Viena dalis yra introjėcija, per kurią pasirodo žmogui jo aplinka, o kita dalis yra kūnas, kuris sąmonei duotas tik kaip atvaizdas. Akivaizdu, kad šios dvi dalys yra susijusios abipusės subordinacijos būdu, nes kūnas valdo introjėciją, ją kuria, o sąmonė valdo kūną, jei ir ne visą, tai bent jau svarbiausią dalį, kuri yra elgesys. Kalbant apie kūną, reikia pasakyti, kad jis duotas tik kaip juslinių duočių kompleksas introjėcijoje, pats kūnas sąmonei nėra pasiekiamas, kaip ir pati aplinka. Todėl įprasta, nesusimastant, kūnu laikyti tai, kas į jo vaizdą yra projektuojama sąmonės.

Taip pat labai daug nesusimastant linkstama tapatinti save ne su sąmone, bet su kūno vaizdu. Tam gal ir yra tam tikras pagrindas, nes kūno juslumas introjėcijoje yra ryškesnis už kitų objektų juslumą. Be to, sąmonės aktyvumas, visų pirma, gyvenime reiškiasi kaip kūno aktyvumas, nes sąmonė valdo savo kūną kaip įrankį, su kuriuo ji gali pasiekti savo tikslus. Todėl kūno jausmas sąmoneje yra labai stiprus ir kartais net užgožia pačią sąmonę, ir atrodo, kad kūnas veikia pats, o sąmonė yra tik priedėlis prie kūno. Beje, tokią idėją labai aktyviai propaguoja ir mokslas, sąmonę laikydamas tik kūno iliuzija. Jų manymu kūnas yra realus, tikroji žmogaus realybė, o sąmonė tik jausmas pasigamintas kūno. Tačiau gilesnė situacijos analizė rodo visai ką kitą.

Mes matėme, kad realia mes turime laikyti būtent sąmonę, kuri yra reali substancija dėl to, kad jeigu ji būtų iliuzija, tai ji negalėtų valdyti, nes vargu ar galėtume tikėti tokia nesąmone, kad realybė yra valdoma iliuzijos. Toliau mes matėme, kad sąmonė egzistuoja vaizde, sudarytame iš jauslumo, kuris yra vienintelė jos realybė. Sąmonė persmelkia šį vaizdą, su juo susilieja, bet jame neištirpsta ir gali pastatyti save į stebėtojos pozicijas, kuomet bet kokia vaizdo dalis tampa sąmonės stebėjimo objektu, nuo kurio ji atsiskiria. Taip galima stebėti savo „kūną“, savo „mintį“, savo „jausmą“ ir t.t. Taigi vis dėlto perspektyvos centras ir išėities taškas yra ne kūnas, bet sąmonė.

Kaip tokioje situacijoje atsiranda perskyra tarp sielos ir kūno. Mes matėme, kad yra skirtumas tarp vaizdo jauslumo ir sąmonės. Kūnas taip pat pasirodo kaip toks vaizdinis jauslumas ir atitinkamai jį galima atskirti nuo sąmonės, kaip ir kitas introjėcijos dalis. Tai perspektyvos

padarinys. Situacija rodo, kad žmogus nėra vien tik ištinė sąmonė. Taip pat introjekcijos ekranas rodo, jog pačio kūno prigimtis yra kitokia negu sąmonės prigimtis. Todėl įprasta sąmonę nuo kūno skirti, ir kūną laikyti tam tikra sąmonės buveine.

Tačiau kita vertus, kūnas yra sąmonės nuosavybė, tai materijos dalis, kuri yra tiesiogiai valdoma sąmonės ir pastarosios negalima nuo jo atskirti. Todėl atsakymas, ką mes turėtume laikyti subjektu yra akivaizdus. Tai yra kartu ir kūnas ir sąmonė kaip visuma. Sprendimą priima sąmonė, bet jį vykdo kūnas. Tad jeigu subjektas yra kūnas ir sąmonė kaip visuma, tai kalbėdami apie sugebėjimą laisvai veikti, nepriklausomai nuo išorinio determinizmo, mes į žmogų žiūrime kaip į visumą, ir sakydami, kad jis pats priima sprendimą, kad jis kyla iš žmogaus vidaus, o ne iš išorės, mes turime galvoje taip pat ir tai, kas kyla iš kūno. Ir tai yra dar vienas argumentas prieš vadinamąjį vidinį determinizmą.

Metafizinis libertarizmas

Metafizinis libertarizmas teigia žmogaus laisvę, kuri peržengia gamtinės būtinybės sritį ir pakelia žmogų aukščiau visų kitų esinių šioje planetoje. Metafizinis libertarizmas atmeta deterministinį požiūrį į žmogų ir tvirtina, kad jis pasaulyje gali veikti kaip laisvas esinys, nepriklausomai nuo išorinio priežastingumo. Pasaulis, kuriame žmogus gali laisvai veikti yra planetos paviršius, ant kurio jis gyvena, o laisvė, visų pirma, yra galimybė laisvai priimti sprendimus, kurie yra jo veikimo pagrindas. Argumentai, kurie atmeta deterministinį žmogaus aiškinimą buvo išdėstyti ankstesniame skyriuje.

Aišku, metafizinis libertarizmas nereiškia, kad žmogus gali veikti tarsi tuštumoje, kurioje nėra jokio aplinkos pasipriešinimo ar atoveiksmio. Iš tikrųjų, kiekvieno žmogaus net ir laisvas veikimas vyksta situacijoje, kurioje susiduria dvi pagrindinės jėgos: pats individas ir aplinka, kuri reiškiasi kaip įvairių poveikių daugis. Tačiau sandūra tarp priešišku jėgų nepaneigia žmogaus veikimo laisvės, kuri suprantama kaip laisvas sąmonės sprendimų priėmimas. Netgi kovoje ar sandūroje žmogus gali priimti laisvus sprendimus. Nes jau traktato pradžioje mes laisvę apibrėžėme kaip sąmonės savideterminaciją. Tad net jeigu ir yra situacija, kurioje veikia taip pat ir priešpriešinės jėgos, sąmonės savideterminacija išlieka, o tai reiškia, kad išlieka žmogaus laisvė.

Absoliuti laisvė, būtų laisvė visiškoje tuštumoje, kur nėra jokio atoveiksmio žmogaus laisvei. Metafizinis libertarizmas nekalba apie tokią laisvę, nes ją paneigia elementarus kiekvieno žmogaus patyrimas. Laisvė realiam pasaulyje yra tik dalinė laisvė, bet ir jos pakanka, kad žmogų pakeltų aukščiau visų kitų esinių. Laisvė yra prigimtinei žmogaus savybė, susijusi su pačiu jo branduoliu, su sąmone, kurią turime laikyti realiai egzistuojančia substancija ir netgi

vienintele betarpiška realybe žmogui - juk visas pasaulis pažįstamas tik per sąmonės tarpininkavimą. O iliuzija pažinti realybės tikrai negalėtų.

Sąmonė nėra visiškai pavaldi nei savo nežmogiškajai daliai, nei aplinkai. Ryšys egzistuoja, tačiau tiek savo kūno atžvilgiu, tiek aplinkos atžvilgiu sąmonė turi aukštesnį rangą. Kūnas be sąmonės gali egzistuoti tik elementariame gyvybinių funkcijų palaikymo režime, o aplinką sąmonė gali pažinti ir pritaikyti savo reikmėms. Ir šitoks sąmonės aktyvumas paneigia visas deterministines teorijas. Sąmonė nėra tik nematomų išorinių jėgų marionetė, o tai reiškia, kad ji yra ar gali būti laisva.

2007-08-11, Kaišiadorys

Laisvų žmonių visuomenė

Nelaisvės ištakos

Mes matėme, kad žmogus savo prigimtimi yra laisvas esinys, nes savo sprendimais ir veikla gali būti pats savo pagrindas. Kitaip sakant, jis turi protingos savideterminacijos sugebėjimą, kuris jam padeda pakilti virš bet kokių išorinių aplinkybių ir išorinio priešastingumo. Tai akivaizdus dalykas kalbant apie žmogaus santykį su pasauliu. Tačiau kalbant apie santykius su kitais žmonėmis, situacija yra šiek tiek kitokia, nes kitas žmogus ar kiti žmonės tai ne inercinė pagal mechanikos principus veikianti gamta, bet jie taip pat turi protą ir todėl veikia kitaip nei nežmogiška aplinka.

Imperialistine ideologija apsiginklavę žmonės gali nepripažinti kito laisvės, paversdami jį savo vergu. Aišku, realiai tai žmogaus prigimties nesunaikina ir visada lieka kovos galimybė. Tačiau faktas tas, kad nors žmogus iš esmės yra laisvas, istorijos eigoje beveik visuomet, iki mūsų dienų, buvo žmonių grupės, iš kurių laisvė buvo atimta. Viso to priežastis buvo valdančiųjų imperialistinės ambicijos, kurios skatino savo viešpatavimą plėsti iki begalybės, paneigiant individų autonomiją ir paverčiant juos tik savo valios viešpatauti sraigteliais.

Imperialistinės ideologijos esmė yra laisvės kitam nepripažinimas ir kito traktavimas tik kaip savo funkcijos. Kiekviena sąmonė valdo savo kūną ir protą. Imperialistinės ideologijos atveju, žmogus nori valdyti visą aplinką kaip savo dalis, taip peržengdamas visas ribas. Sąmonės laisvė tada siekia plėstis iki begalybės ir paversti aplinką tarsi savo kūnu. Tai yra pats didžiausias pavojus laisvei, nes valdo visada mažuma, o visi kiti praranda tokioje visuomenėje tai, kas jiems yra brangiausia – savo laisvę. Reikia pabrėžti, kad tokios socialinės struktūros, kurios pažeidžia daugumos žmonių laisvę ir paneigia jų prigimtį yra dirbtinės, todėl jas visada galima pakeisti, gamtoje nesukuriant nieko naujo.

Ankstesniuose skyriuose mes kalbėjome apie metafizinį determinizmą ir sakėme, kad aplinka nėra tokia protinga, kad galėtų determinuoti protingą žmogaus elgesį. Tačiau kalbant apie visuomenę, ši aplinka yra protinga, todėl individui susidūrus su ja, tenka išseikvoti daug daugiau jėgų, negu sandūroje su nežmogiška aplinka.

Imperialistinė sąmonė, siekdama absoliučios valdžios, negali suvokti kito individo kaip sau lygaus. Tai yra perspektyvos iliuzijos padarinys, kai suvokiama, kad aš esu, aš esu laisvas, tačiau tokiam suvokime kitas kaip lygus tau yra neduotas. Ką reiškia lygus? Visų pirma tai,

kad kitas turi tokią pačią introjekciją, tokią pačią sąmonę ir kito kūnas yra šios sąmonės nuosavybė. Kitas yra „svetima teritorija“, į kurią niekas neturi teisės kėsintis jokių pretekstu.

Taigi tokią perspektyvos iliuziją galima vadinti visų pirma empatijos stoka. Dažnai tai kyla dar ir iš to, kad imperialistinės iliuzijos užvaldytas žmogus nesuvokia pats savęs. Jo veikla reiškiasi kaip akla valia, kuri aplink mato tik save pačią.

Todėl nors savo prigimtimi kiekvienas žmogus yra laisvas, realiam gyvenime yra labai daug nelaisvės, kuri ateina iš kito individo. Aišku, tai nepaneigia žmogaus prigimties, tačiau laisvam žmogui sandūrą su aplinka padaro daug sudėtingesne. Visa tai kyla iš vidinio susidvejinimo kuriame sau priskiriamas visai kitoks statusas, nei kitam. Laisvė iš principo nėra neigiama, tačiau ji priskiriama tik sau pačiam, o iš kito stengiamasi ją atimti, nesuvokiant kad laisvė yra visuotinė vertybė, kuri kaip tokia kyla iš žmogaus, jo prigimties teigimo, ir ja remiantis gali būti kuriama visuomenė, kuri žmogų teigia, o ne neigia.

Valdydamas kitą, žmogus paneigia jo prigimtį, virtualiai sunaikindamas patį jo branduolį, autonomišką sąmonės aktyvumą. Valdantysis siekia pakeisti kito žmogaus valią savo asmenine valia ir padaryti jį savo valios priedėliu. Taip valdomo žmogaus sąmonė tampa neveiksni, nes praranda savo autentiško aktyvumo galimybę ir taip atrofuojasi.

Laisvė kaip galimybė išlieka, tačiau jei socialinė aplinka labai nepalanki, ji gali niekada nerealizuotis. Taip atsiranda vergovinė santvarka, laisvos visuomenės priešybė, kuri neigia žmogaus prigimtį ir atima iš jo galimybę būti laisvam ir būti savimi.

Tai ir yra didelis paradoksas, kai žmogus tuo pačiu metu yra laisvės šaltinis ir pats didžiausias pavojus jai. Taigi iš to kas pasakyta, galima padaryti tokią išvadą, kad nelaisvės šaltinis visuomet yra visuomenė. Tai taip pat reiškia, kad nelaisvė visuomet ateina iš išorės, ji yra primesta, todėl nenatūrali. Ir šią nelaisvę primeta kiti individai.

Imperialistinė ideologija

Iš to, kas buvo pasakyta aišku, kad determinizmas ir nelaisvė nėra tapatūs dalykai. Mes atmetėme determinizmą kaip nepagrįstą įsitikinimą, tvirtindami, kad sąmonės veikla yra reali, o ne koks nors veidrodis tik atspindintis kažką kitą. Tačiau taip pat yra akivaizdus faktas, kad ilgas šimtmečius daugeliui žmonių teko gyventi nelaisvoje visuomenėje, kurioje jie negalėjo realizuoti savo prigimties.

Determinizmas tvirtina, kad žmogus yra nelaisvas iš vidaus, savo prigimtimi, žmogų laikant tik iliuzija. Socialinė nelaisvė, žmogaus

prigimties nepakeičia ir yra tik iš išorės kitų individų primestos aplinkybės, kurioms sunku pasipriešinti, nes socialinė aplinka sudaryta iš žmonių, todėl ji yra „protinga“ aplinka. Tokioje situacijoje vienu žmonių laisvė susiduria su kitų žmonių laisve ir rezultatas yra visuomenė, kurioje tam tikros grupės individų gyvenimas yra pagrįstas vergavimu.

Tokios santvarkos pagrindas yra imperialistinė ideologija. Bet kokio imperializmo tikslas yra imperija kaip absoliutaus globalinio vieno centro viešpatavimo visiems kitiems įsikūnijimas. O ideologija yra žodžio perspektyvos iliuzija, kuri sąmonėje įtvirtina tokio globalinio viešpatavimo siekį. Patekę į tokią perspektyvą individai iškreipia paties žmogaus sampratą taip, kad pagrįstų, patvirtintų, pateisintų ir įtvirtintų savo viešpatavimą. Iš to kyla ir žmogaus laisvės neigimas po pačiom įvairiausiom priedangom. Taip atsitinka tada, kai žmogus pakyla virš to, kas yra natūralu, kas yra žmogaus prigimtis ir sukuria tokią dirbtinę perspektyvą, kuri yra nenatūrali ir neigia žmogų bei žmogiškumą.

Kaip toks pakilimas vieno žmogaus sąmonės virš kito žmogaus sąmonės yra įmanomas? Tai atsitinka dėl palankiai susiklosčiusių aplinkybių, kurios leidžia įvaldyti aplinką, kurią primetus kitiems galima įtakoti jų elgesį. Tos aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, turto užvaldymas ir kaupimas, kurio koncentracija priklauso daugeliu atvejų nuo atsitiktinumo. Žmogaus protas sugeba tas aplinkybes suorganizuoti taip, kad jos tampa stipresnės už kito žmogaus sąmonę, ir tada valdantysis gali diktuoti savo sąlygas. Taip atsiranda faktinis tam tikros klasės žmonių pavergimas. Tokioje situacijoje žmogaus laisvė pasirodo kaip blogio kitiems nešėja. Tai yra laisvė skleidžianti nelaisvę ir paneigianti save pačią.

Imperialistinė ideologija paneigia lygiavertiškumo principą, kuris tvirtina, kad savo prigimtimi vienas žmogus, žmogų suprantant kaip protingą sąmonę, yra lygus, arba lygiavertis, kitam žmogui. Vieno žmogaus laisvė yra lygi kito žmogaus laisvei. Ir niekas neturi teisės neigti kito žmogaus egzistenciją, tiesiogiai ar virtualiai. Imperialistinė ideologija yra paremta negatyvumu nukreiptu prieš žmogų. Tačiau kiekvienas žmogus gali ir turi kovoti už save. Tai reiškia, kad imperialistinei ideologijai nėra ką priešpastatyti išskyrus savo laisvę. Laisvė griaua bet kokias imperijas ar imperines ambicijas, ir leidžia realizuoti kovoje tai, kas yra esminė žmogaus prigimtis.

Laisvė kaip visuotinė vertybė

Pradėsime nuo klausimo kas yra vertybė, nes kas yra laisvė mes jau žinome. Vertybė yra vertinančios sąmonės požiūris į kažką kaip į gėrybę. Kalbėdami apie laisvę kaip vertybę, mes turime galvoje sąmonės požiūrį į save pačią, nes sąmonė, teigdama savo laisvę, teigia save. Todėl šiuo atveju objektas ir subjektas sutampa. Toks

pozityvumas savo atžvilgiu yra bet kokios gyvybės pagrindas, pagrindinis „instinktas“, todėl tokį požiūrį galime laikyti normalia vertybine orientacija.

Tačiau tokio instinkto nepakanka. Kad laisvė yra vertybė kiekvienas tyliai suvokia pats sau, bet tai negarantuoja, kad visuomenė bus kuriama šios fundamentalios vertybės pagrindu. Žmogus visuomenėje galvoja ne tik apie save, todėl ir mąstymas apie laisvę tokioje situacijoje turi būti pakeltas į aukštesnį lygį. Ši vertybė, kadangi ji yra absoliuti, turi būti teigiama visais atvejais, tai yra mąstant racionaliai ir protingai, ji neišvengiamai turi būti padaryta visuotine vertybe. Tai kas yra gėris, ką kiekvienas žmogus laiko gėriu, neturi būti ribojama. Tad imperialistinis laisvės neigimas kitam, ar kokiam nors grupei, yra pagrįstas vidiniu prieštaravimu.

Visos imperialistinės redukcijos yra kokios nors nenatūralios perspektyvos rezultatas, kuomet kaip tikslas iškeliamas kokia nors ideologinė chimera, pavyzdžiui, imperija ir žmogaus prigimtis vertinama šios chimeros požiūriu. Tokioje perspektyvoje esantis žmogus tampa tikru monstru, nes naikina – viską ir pasaulį, ir žmogų.

Tokiu požiūriu pagrįsta ideologinė mokslinė propaganda siekia sumenkinti žmogų ir laisvę, kad būtų galima be skrupulų valdyti. Kad galėtum nevaržomas jokių normų valdyti žmogų, reikia įsivaizduoti jį kaip kažką niekingą, neverta jokios pagarbos. Tokia propaganda neišvengiamai neigia žmogų ir laisvę kaip iliuziją, neturinčią jokios vertės.

Tokiai imperialistinei ideologijai žmogus yra tik priemonė, kurios vertę išsemia jos instrumentinis naudingumas. Laisvės menkinimas kyla iš tokios nenatūralios perspektyvos ir jis prieštarauja žmogaus prigimčiai.

Kad ir kaip keistai tai skambėtų, tačiau tokia vertybinė perskyra yra socialinė perskyra. Tai yra, tokia žmogų menkinanti ideologija yra tam tikros socialinės klasės ideologija, kuri nelogiškai tokio vertybinio požiūrio nepriskiria sau. Iš esmės tokios ideologijos adeptai pjauna šaką ant kurios sėdi, nes jeigu žmogus ir laisvė yra iliuzija, tai iliuzija yra ir imperialistas, ir valdžia. Jeigu laisvė yra kažkas niekinga, tai dar niekingesnė yra valdžia. Taigi tokia valstybės ideologija pagrįsta vidiniu prieštaravimu. Nes tai, ką ji projektuoja į laisvą žmogų, ji turėtų taikyti ir sau ir taip susinaikinti. Tokia socialinė perskyra tarp „vertingų“ žmonių ir beverčių, valdančių ir turinčių paklusti yra iliuzinė.

Tokiai ideologijai galima priešpastatyti žmogaus ir laisvės kaip visuotinės vertybės teigimą. Laisvės vertingumas reiškia, kad jį kiekvienam žmogui yra siektinas gėris. Iš pradžių šis siektinas gėris suvokiamas kaip žmogaus galimybė, net tuo atveju, jeigu ji yra paneigta. Jeigu laisvė yra galima, tai ji turi būti realizuota, nes jos

realizavimas sutampa su žmogaus prigimties realizavimu. Jeigu laisvė yra realizuota, tai kaip gėris ji turi būti visom priemonėm puoselėjama.

Laisvė yra visuotinė vertybė, todėl ji turėtų būti užtikrinta kiekvienam žmogui. Imperialistinė ideologija sau pačiai neneigia laisvės, nors atvirai to nedeklaruoja. Imperialistų grupė nepripažįsta laisvės kitiems žmonėms. Tačiau tokia ideologija pagrįsta vidiniu prieštaravimu, nes kas galioja vienam žmogui, tas galioja visiems. Visi ideologiniai apribojimai yra tik propagandinė gudrybė. Todėl laisvę turėtume laikyti visuotiniu gėriu ta prasme, kad ji turi būti užtikrinta kiekvienam atskirai, nes kaip sakėme joks gėris neturi būti ribojamas.

Laisvos visuomenės galimybė

Imperialistinė ideologija gali reikštis įvairiu mastu, pavyzdžiui, prasidedama nuo pavienio individo sąmonės, o po to užvaldydama vis didesnę grupę. Buvo sakyta, kad šios ideologijos valdomas žmogus sau priskiria visai kitą statusą negu kitam. Tai reiškia, kad pats save toks žmogus laiko laisvu, bet kitam laisvės nepripažįsta. Kitą toks žmogus traktuoja tik kaip savo valios priedėlį, kuris neturi jokios savarankiškos egzistencijos. Tačiau kiekvieno žmogaus laisvė tokiai išorinei agresijai natūraliai priešinasi. Taigi mes matome, kad socialinėje situacijoje vieno žmogaus laisvė susiduria su kito žmogaus laisve, ir jeigu ši sandūra yra paremta akla neapykanta kitam, kitokiam, tai ji vienam iš jų gali baigtis pralaimėjimu ir laisvės praradimu.

Tokioje situacijoje nelaisvė ateina iš išorės, iš kito individo, ar jų grupės, ji nėra įgimta ir natūrali. Iš žmogaus vidaus visą laiką kyla laisvės troškimas, kuri yra pagrindas leidžiantis realizuoti save savo gyvenime. Tokia iš vidaus kylanti laisvė nėra tik negatyvi laisvė nuo, pavyzdžiui, nuo pasaulio ar nuo savęs. Čia kalbama apie pozityvią laisvę, laisvę kažkam, kurią įvairios grupės, apakintos įvairių ideologijų gali slopinti arba siekti visiškai sunaikinti, besiremdamos fundamentalistinio unitarizmo idėja, kuri siekia atimti iš žmogaus bet kokį individualumą ir virtualiai sunaikinti jį kaip autonomišką subjektą. Toks unitarinis fundamentalizmas visada paremtas neapykanta išskirtinumui.

Iš šios neapykantos kyla išorinė agresija, kuri yra bet kokios imperialistinės ideologijos pagrindas. Tačiau kadangi tokia ideologija ir visuomenė neigia žmogaus prigimtį, ji neverta būti. Ir tam kiekvienas žmogus privalo priešpastatyti savo laisvę.

Kuo skiriasi laisvė nuo suvaržymų nebuvimo? Jau buvo sakyta, kad laisvė yra žmogaus sąmonės atributas, ji kyla iš žmogaus vidaus ir tokios perspektyvos požiūriu suvaržymai ir jų stumdymas į vieną ar į kitą pusę yra išorinis dalykas.

Suvaržymai ateina iš kito ir trukdo realizuoti savo laisvę. Aišku, žmonių bendrijoje suvaržymai taip pat kyla iš individų. Tai yra čia mes turime santykį tarp tų, kurie valdo ir tų, kurie yra valdomi. Šiuolaikiniame pasaulyje valdantys individai yra vadinami „valstybe“. Jie realizuoja tam tikrą savo laisvę ir taip kontroliuoja kitus individus.

Suvaržymų mažinimas valstybėje didina individų laisvės ribas, tačiau taip pat tos laisvės ribos gali būti ir mažinamos. Tokiu atveju susiklosto tokia situacija, kad laisvė įgyja tam tikros išorinės malonės formą, tarsi ji nekiltų iš žmogaus vidaus, ir jam reiktų išorinės licencijos, kad galėtų realizuoti savo laisvę. Šiuolaikinėje valstybėje tai yra vergovinės santvarkos paveldas, kai valdančiųjų sąmonė šviesėja, bet pačios valdymo formos lieka tos pačios. Tokia laisvė tai ne individų protingas susitarimas ir žmogiškosios esmės vienas kitam pripažinimas, tuo pakeliant laisvę iki aukščiausio principo.

Valstybė vis dar suvokiama ne kaip kiekvieno laisvės garantas, neturintis jokių kitų esminių funkcijų žmogaus gyvenime, bet kaip antstatas, kuris turi reguliuoti visą jo gyvenimą, o taip pat ir laisvę, stumdydamas riboženklius į vieną ar kitą pusę. Įsivaizduojama, kad žmogaus gyvenimas turi būti valdomas ir priderinamas prie kažkokių aukštesnių jo gyvenimą transcenduojančių tikslų. Dažnai tai pasiekia tokį laipsnį, kad žmogus praranda savo egzistencinį laisvės centrą ir taip yra virtualiai sunaikinamas.

Taigi akivaizdu, kad didžiausias pavojus žmogaus laisvei kyla iš valstybės, ypač kai ji yra imperialistinės ideologijos produktas. Kuo stipresnė ir kuo didesnė valstybė, tuo daugiau jėgos ji gali nukreipti prieš laisvą individą. Tokiu atveju pavienio individo laisvė trapiusia būtų pasaulinėje imperijoje, kurioje prieš laisvę galima nukreipti maksimalią imperialistinės ideologijos, o šiuolaikiniame pasaulyje ir technikos, galią. Imperija yra monocentrinės valstybės kvintescencija; tai yra daugiausia ką gali pasiekti imperialistinė sąmonė. Tokia valstybė iš principo paremta laisvės, o tuo pačiu ir žmogiškosios esmės neigimu, nes ji siekia valdyti viską.

Ar galima pasaulinę valstybę įsivaizduoti kitaip, ne tik kaip imperiją, bet ir kaip laisvės viešpatiją? Tai vargu ar įmanoma, nes imperialistinė sąmonė trokšta valdyti viską, o laisvė su tokiu troškimu nesuderinama. Pasaulinės imperijos kūrimas nėra kova dėl laisvės, nes laisvė ir imperinis mąstymas yra idėjiškai nesuderinami. Juk jeigu tu pripažįsti kito individo, individų grupės, ar valstybės laisvę, tu negali siekti tuo pačiu ir juos valdyti. Tai yra du nesuderinami dalykai. Imperialistinių ambicijų slėpimas po laisvės skleidimu yra tik ideologinė gudrybė ir veidmainystė. Be diktatūros nėra pasaulinės valstybės, tad siekis kurti pasaulinę valstybę taip pat potencialiai nukreiptas ir prieš žmonių laisvę.

Ar yra alternatyva? Ar gali žmonės savo gyvenimą tvarkyti kitaip? Ar galima tikėti, kad žmonių santykiai vienas su kitu visada yra paremti tik akla agresija ir negatyvumu? Ar galima įsivaizduoti tokią visuomenę, kuri būtų paremta ne prievarta, bet laisve? Viskas yra pačių žmonių rankose. Čia nereikia nieko išradinėti ar kurti kažkokį iki šiol nematytą dalyką. Reikia pažvelgti į save, susivokti kas esi, kas iš tikro turi vertę gyvenime, o kas yra tik iliuzija, pavyzdžiui, akla valia viešpatauti. Taip pat reikia pažvelgti ir į kitą ir suvokti, kad jus skiria neperžengiama praraja. Kitas yra svetima teritorija, priklausanti kitai sąmonei ir į šią nuosavybę tu neturi teisės kėsintis. Imperialistinė ideologija visada yra paremta familiarumu, kuris peržengia visas ribas, kurios skiria vieną individą nuo kito. O laisvoje visuomenėje visuomet saugoma distanciją tarp vieno individo ir kito.

Kadangi laisvoje visuomenėje iš principo negali būti vieno galios centro, tai tokia visuomenė iš esmės būtų policentrinė visuomenė, kurioje kiekvienas individas pats galėtų kurti savo gyvenimą, netarnaudamas jokiai aukštesnei unitarinei ideologijai. Laisvoje visuomenėje laisvė turėtų būti laikoma fundamentalia vertybe, iš kurios būtų galima išvesti visas kitas vertybes. Laisvės požiūriu visi žmonės turėtų būti lygiaverčiai. Ir jų laisvė būtų gerbiama tol, kol jis laikosi pagrindinio principo: nepažeisk kito laisvės.

Kiekvieno žmogaus laisvę ginanti valstybė galėtų būti priešprieša totalitarinei valstybei, kurioje laisve džiaugiasi tik vienetai, o visi kiti yra tik „valstybės turtas“, arba kitaip sakant valstybės vergai, kuriems nepripažįstamos teisės į joki savarankiškumą ar autonomiją. Tokia santvarka yra ne kas kita kaip mažumos primesta valia visiems kitiems. Kodėl laisva visuomenė yra geriau už autoritarinę visuomenę yra akivaizdu. Juk laisva visuomenė yra pagrįsta asmens teigimu, ji yra pozityviai nusiteikusi žmogaus atžvilgiu, tuo tarpu autoritarinė ar totalitarinė valstybė sunaikina žmogų kaip asmenį ir yra pagrįsta žmogaus neigimu.

2007-08-11, Kaišiadorys